

شرح رسالہ ی

رابطہ ی علم و دین

www.ketab.ir

داود صدی آملی

صمدی آملی ، داود

شرح رساله‌ی رابطہ‌ی علم و دین / داود صمدی آملی .

- قم : روح و ریحان، ۱۳۹۳ .

۴۹۶ ص .

ISBN: 978-600-7553-02-2

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا .

اثر حاضر شرح «رساله علم و دین» علامه حسن زاده آملی است که در آن به

هشت سؤال مهدی گلشنی پیرامون علم و دین پاسخ داده شده است.

کتابنامه به صورت زیر نویس .

۱ . حسن زاده آملی ، حسن ، ۱۳۰۷ - . رساله‌ی علم و دین - نقد و تفسیر

۲ . علم و دین - سئوالات و پاسخ‌ها .

الف . حسن زاده آملی ، حسن ، ۱۳۰۷ - . رساله‌ی علم و دین ، شرح .

ب . گلشنی ، مهدی ، ۱۳۱۷ -

۲۱۵

BL ۲۴۱ / ح ۵ ر ۵۰۲۶

۳۶۸۲۴۲۷

ش.ک.

شرح رساله‌ی رابطہ‌ی علم و دین

مؤلف: داود صمدی آملی

ناشر: روح و ریحان

قلم: وزیر

تاریخ چاپ: ۱۳۹۳

نوبت چاپ: اول

نمایندگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ ۶۰۰-۷۵۵۳-۰۲-۲

مؤلف:

ناشر:

قلم:

تاریخ چاپ:

نوبت چاپ:

نمایندگان:

قیمت:

شابک:

حمد بی حد خداوند حکیم راست که ما را شایسته‌ی عروج به آسمان حکمت و معرفت آفرید و سلام و صلوات خداوند بر رسولانش و بر خاتم ایشان محمد و آل محمد که خزان علم‌اند و خود، سعادت و صراط مستقیم توحید صمدی قرآنی‌اند.

عالم، علم انباشته شده روی هم است، و هر کس در این صراط مستقیم حرکت کند و خود را وقف مطالعه‌ی عالم کند، درهای خودشناسی را به روی خود گشوده است؛ مگر نه این که امام بر حق علی بن ابیطالب (علیه السلام) فرموده است:

«كَلَّمَا زَادَ عِلْمُ الْبُحْلِ زَادَتْ عِنَايَتُهُ بِنَفْسِهِ، وَبَدَّلَ فِي رِيَاضَتِهَا وَصَلَاحِهَا جُهْدَهُ.» (غرر الحکم: ۷۳)

هر اندازه دانش آلودگی گردد، توجه وی نسبت به خودش، بیش تر می شود و در ریاضت و اصلاح آرد، کوشش بیش تری مبذول می دارد. عالمان حقیقی نه به دانایی بلکه به واسطه‌ی نور الهی که دارایی جان‌شان گشته است راه را می یابند، و به مقصد انسانی انسانیت رهنمون می شوند، امیر مؤمنان (علیه السلام) در وصف‌شان می فرمایند:

[صاحب چنین نوری] عقلش را زنده داشته و نفسش را کشته است، تا آن جا که درستی هایش خُرد، خشونت هایش نرم، و نوری پرفروغ برایش درخشیدن گرفته است که شاه‌راه توحید را روشن می سازد و در پرتوش راه پیموده می شود. بدین سان، درها یکی پس از دیگری، او را به آستان سلامت و اقامتگاه جاوید می رانند و ثابت قدم و استوار در جایگاه امنیت و آسایش ثبات می یابد؛ زیرا او قلب خود را به کار گرفت و پروردگارش را خشنود کرد. (نهج البلاغه: خطبه‌ی ۲۲۰)

آری عالمان حقیقی با چشیدن حقائق و بهره‌مندی از روح و ریحان الهی، خلق را به این دارالسلام معرفت دعوت می نمایند، خواهان رهایی خلق از بند غفلت و آرمیدن به بهشت حضور و وحدت هستند.

پس قدردانی و قدرشناسی از محضر علم و عالمان حقیقی، جز با مطالعه‌ی آثار و تحقیق آن القائنات سبوحی در جان، میسر نخواهد بود.

نشر «روح و ریحان» نیز در راستای قدرشناسی از اقیانوس بی‌کران علمی این حاملان اسرار، به غواصی در آثار آن بزرگواران پرداخته و مآثری از آن آثار را به طالبان و مشتاقان علم و حکمت و رهپویان طریق شریعت و معرفت هدیه نموده است. این مائده‌ی پرفایده دسترنج زحمات تمامی عزیزانی است که در گستراندن آن یاریگر ما بوده‌اند. در پایان این آغازنامه، سزاوار است از همه‌ی آن عزیزان که ما را در مراحل مختلف آماده‌سازی و ضبط جلسات، پیاده‌سازی و تنظیم آثار و دیگر امور یاری کرده‌اند؛ به ویژه مرکز فرهنگی قائم علیه السلام آمل و بالأخص فضلاء و پژوهشگران معزز، نهایت سپاسگزاری را نموده و از محضر حق متعال، روح ربان الهی را برای همگان‌شان خواستاریم.

و سپاسی در خلد از شما خواننده‌ی گرامی که با وسعت وجودی‌تان پذیرای نواقص کتابی‌های ما در زمینه‌ی نحوه‌ی تنظیم، چاپ، صحافی و ... هستید، باشد که با تکیه بر راهنمایی‌های دلسوزانه‌ی شما و سعی عزیزانی که یاریگر ما هستند، روز به روز شاهد برطرف شدن این کاستی‌ها باشیم.

فهرست

مقدمه

- ۱۷
عالم و آدم بر هندسه است
۱۷
اقسام علم ریاضی
۱۷
شعب علوم ریاضی در خلق مطرح است
۱۹
علم الهی چیست؟
۲۰
ارزش علم
۲۰
اتقان عالم
۲۳
تطابق عالم و آدم
۲۴
۸ سؤال درباره‌ی رابطه‌ی علم و دین
۲۹

سؤال اوّل

شرح سؤال اوّل

- ۳۳
حقیقت علم
۳۳
معرفت فکری و معرفت شهودی
۳۴
معرفت فکری باید وسیله‌ای برای معرفت شهودی شود
۳۷
هدف معرفت شهودی
۳۸
پیرامون معرفت واقعی
۳۹
با معرفت شهودی تصرفات بدون وسائل مادی حاصل می‌شود
۴۱
دارایی اثر می‌کند نه صرف دانایی
۴۳
دارایی دعا اثر می‌کند نه دانایی
۴۴
دارا شدن ابراهیم احیای اموات را
۴۴
منشآت بهشتی
۴۵
مرگ موجب بیداری است
۴۷
پندار دانش در معرفت فکری
۴۸
معرفت شهودی و اسماءالله
۴۸

- ۵۰ فقر عین دارایی
- ۵۲ رابطه‌ی سکوت با معرفت شهودی
- ۵۳ کلام و سکوت
- ۵۴ بی‌خبری عالمان علم فکری از احوال شاهدان
- ۵۵ بین علوم تنازع نیست
- ۵۷ ترکیب اتحادی علم و عالم و معلوم
- ۶۰ پیرامون حق و خلق
- ۶۱ تعلق علم به حق تعالی اصل است
- ۶۲ طلب فقیر و غنی همدیگر را
- ۶۲ احتیاج فقیر به غنی و اشتیاق غنی به فقیر
- ۶۴ فرق میان علم و معرفت
- ۶۶ معرفت واقعی
- ۶۶ علم حصولی و علم حصولی
- ۶۷ «أکل من فوق» و «أکل من تحت الرجل»
- ۷۷ آمیزش معرفت فکری و شهودی در سیر و سلوک انسانی
- ۸۵ علم فکری بدون علم شهودی
- ۸۸ طریق مشاء و اشراق
- ۸۹ برهان حقیقی و شهود کشفی معاضد یکدیگرند
- ۹۲ سرزنش علم فکری
- ۹۵ محدوده‌ی علم و عمل
- ۹۷ برای تحصیل علم منعی نیست
- ۹۸ اذن تکوینی و تشریعی
- ۹۹ تعبیه‌ی تشریع در متن تکوین
- ۱۰۰ آمیختگی علم و دین
- ۱۰۱ شکر نعمت علم حضوری
- ۱۰۳ یقین و مراتب آن
- ۱۱۲ معرفت شهودی و کتاب تکوین
- ۱۱۳ برهان آنی و برهان لمی در معرفت فکری و معرفت شهودی
- ۱۱۵ مصنف کتاب نظام هستی

- ۱۱۵ فرق میان تصنیف و تألیف
- ۱۱۶ مراد از خلقت اشیا
- ۱۱۷ تصنیف نظام هستی با اسمایی چون مبدع و منشی
- ۱۱۸ تجدد در تصنیف کلمات هستی
- ۱۲۳ معرفت به قدر طاقت بشری
- ۱۲۷ تباینی بین علوم نیست
- ۱۳۴ ظهور معلوم به مقدار ظرف عالم
- ۱۳۵ درجات عالم بر اساس طاقت بشری
- ۱۳۵ شهود محمدی علیه السلام میزان شهود ماست
- ۱۳۶ حاکمیت عالم بر جاهل
- ۱۳۸ بهشت صاحبان علم شهودی
- ۱۴۳ بی‌قراری علم و آدم
- ۱۴۳ توبه‌ی عالم و آدم
- ۱۴۴ علت خلقت عالم و آدم
- ۱۴۵ تعریف دیگری از علم
- ۱۴۵ سلطان قوای انسان و راهیابی وی به هر تملک
- ۱۴۸ توصیه‌ای به دانشجویان
- ۱۴۸ پیشرفت‌های قدمای حوزه
- ۱۵۳ هشت باب بهشت و هفت باب جهنم
- ۱۶۶ مقام خلّت
- ۱۶۹ قرب نافله و قرب فریضه
- ۱۷۴ از مناسبات در غذا و مغتذی
- ۱۷۵ قوه و فعل
- ۱۷۷ برهانی بر تجرد علم از ماده
- ۱۷۹ ترقّی وجودی و ترقّی فکری
- ۱۸۰ عقل و دل
- ۱۸۳ جوهر و عرض در اصطلاح حکیم و عارف
- ۱۸۵ معنای دیگری از جوهر در نزد عارف
- ۱۸۸ مراد از جوهریت علم

۱۸۹	اتحاد حقیقی در وجود مجردات
۱۸۹	در ملائکه وحدت عددی نیست
۱۹۰	مراتب چهارگانه‌ی عقل انسانی
۱۹۲	سهو و نسیان نفس
۱۹۴	عقل بالملکه و عقل بالفعل مرز حیوانیت و انسانیت
۱۹۹	جوهریت عمل
۲۰۰	اطلاقات الفاظ و کلمات در علوم گوناگون
۲۰۱	پیرامون کلمه‌ی جسم
۲۰۳	انحرافات بعضی از متصوفه
۲۰۴	فرق میان جسم و بدن
۲۱۱	نسبت بدن با نفس
۲۱۴	اسناد مجاز صدور اعمال به بدن
۲۱۴	آلت استکمال نفس
۲۱۵	نقش سلامتی بدن در سعادت انسان
۲۱۷	بدن دنیوی و بدن اخروی
۲۲۰	تجسم اعمال
۲۲۵	وجود تشکیک علم و عمل
۲۲۶	اتحاد عالم و عامل با علم و عمل
۲۲۷	معلوم بالذات و معلوم بالعرض
۲۲۹	عالم عقلی مشابه عالم عینی
۲۳۲	عدم تباین عوالم انفسی با عوالم آفاقی
۲۳۴	نقطه‌ی انسان نقطه‌ی آغازین صعود همه‌ی عوالم امکان
۲۳۶	حکمت در عوالم قوس صعود
۲۳۷	عالم، بدنی برای انسان کامل
۲۳۷	عدم تصرف در موجودات بدون اذن حق متعال
۲۳۹	تصرف در کتاب انفسی
۲۴۱	علم، امام عمل است
۲۴۷	تعریف دین
۲۴۷	غایت آفرینش نظام هستی

- ۲۵۰ مراعات حدود در آفرینش کلمات عالم
- ۲۵۲ نقش واقعیت در علم و دین
- ۲۵۳ تعریف دیگری از دین
- ۲۵۴ معنا و مصداق صراط مستقیم
- ۲۵۷ ناموس آفرینش
- ۲۶۱ مراد از حدود الهی
- ۲۶۲ تفحصی در معنای انسان
- ۲۶۳ معنای انسان در علم منطق
- ۲۶۴ عدم دریافت حقیقت معنای انسان از تعریف منطقی
- ۲۶۸ معنای کسب و اکتساب
- ۲۷۰ صور ملکات الهی از ما
- ۲۷۲ معیار کسبی و اکتسابی بودن افعال
- ۲۷۳ فصل انسانی
- ۲۷۴ تأملی در معنای بهشت و جهنم
- ۲۷۹ تصحیح عارف از معنای منطقی انسان
- ۲۸۱ نارسایی منابع در ایصال به برهانیات
- ۲۸۲ وظائف روحانیون و مساجد
- ۲۸۶ روحانیون هر منطقه به همان جا رجعت کنند
- ۲۸۸ نوعیت و جنسیت انسان
- ۲۹۰ اهتمام عارف به صورت باطنی افعال و کردار افراد
- ۲۹۱ آثار بندگی
- ۲۹۱ تفاوت میان مبلغ صاحب علم فکری با مبلغ صاحب علم شهودی
- ۲۹۳ کتب ادعیه مجموعه‌ای از نسخ معالجات افراد مختلف
- ۲۹۳ مکاشفه‌ای از جناب ابن عربی
- ۲۹۴ عدم مشاهده‌ی ملکات افراد برای عموم مردم
- ۲۹۶ معیار مستقیم قلب انسان کامل
- ۲۹۷ تمثلی از ملکات برای یک حاجی
- ۲۹۸ منوع جنس انسان کدام علم است؟
- ۲۹۸ حقیقت و واقعیت مندرج در متن علم و دین

- ۳۰۰ دو اسم شریف «حق» و «یقین» در علم و دین
- ۳۰۱ علم از ذاتیات دین است
- ۳۰۲ عمومیت معنای دین
- ۳۰۳ هدایت تکوینی و هدایت تشریعی
- ۳۰۳ عبارت شریف علامه طباطبایی در انحای هدایت و لزوم قانون در حیات انسانی
- ۳۱۰ ملازمت خلق با حد
- ۳۱۱ مراتب اسامی شریف خالق و باری و مصور در تکون موجودات
- ۳۱۳ ضرورت وجود قوانین اقتضای اصلی جعل حدود است
- ۳۱۵ وحدت حقیقی تمامی ادیان
- ۳۱۹ مظاهر حقیق دین
- ۳۱۹ تعبیه‌ی دین در متن کلمات وجودی عالم و نقش امام قافله‌ی انسانی
- ۳۲۱ اهتمام به کتاب تکوینی یعنی متابعت تام از امام
- ۳۲۳ رمز اصلی حل تمامی مشکلات
- ۳۲۳ مآذیه الله
- ۳۲۴ قرآن سفره‌ی طعام الهی
- ۳۲۴ بهترین نوع ارتباط آدمی با خداوند
- ۳۲۶ قرآن کریم برای چه کسانی مآذیه الله است؟
- ۳۲۷ تجلیات گوناگون قرآنی
- ۳۳۰ عدم فروگذاری قرآن از هیچ حالتی از احوال انسان
- ۳۳۱ میزان در ادراک حقائق قرآن
- ۳۳۲ عینیت غذا با مغذی
- ۳۳۳ حق و خلق نیز غذا و مغذی یکدیگرند
- ۳۳۵ قرآن سفره‌ی عام الهی (استوسع رحمة الله)
- ۳۳۷ قرآن ادبستان الهی است
- ۳۳۷ معنای ادب

۳۴۰ سؤال دوم

۳۴۲ شرح سؤال دوم

۳۴۳ دو سیره‌ی بزرگان برای سیر در مسیر انسانی

- ۳۴۵ اقسام مردم اجتماع
- ۳۴۶ تفحاتی که در ایام زندگانی بر آدمی وزیدن می‌گیرد
- ۳۴۶ گوناگونی افراد در دریافت تفحات
- ۳۴۸ معراج انسان را با میزان علم او می‌سنجند
- ۳۴۹ در آمیختگی معنای علم با آگاهی به اسرار دین
- ۳۴۹ مصالح موجود در احکام دینی
- ۳۵۰ کلامی پیرامون رابطه‌ی میان قوانین عقلی با مصالح موجود در شیء، تشریح شده
- ۳۵۲ دستورالعملی در قرائت آیات قرآن کریم
- ۳۵۴ سرّ نصب تمائیل در آیات و روایات
- ۳۶۰ اصناف عوام الناس
- ۳۶۲ فرق میان عالم و جاهل
- ۳۶۵ مدینه‌ی حکمت پیام اکرم ﷺ جامع علم و دین است
- ۳۶۷ مراتب قرائت آیات قرآن کریم
- ۳۶۸ غزل حسن و مجنون
- ۳۷۱ سؤال سوم
- ۳۷۱ شرح سؤال سوم
- ۳۷۱ ممانعت دین از برخی آموخته‌ها
- ۳۷۳ عقل ناصع معیار مطابقت دانسته‌ها با غایت مطلوب دین
- ۳۷۵ تأسی عقل به شرع در مجهولات
- ۳۷۶ عدم تعطیلی عقل در وادی مبهمات
- ۳۷۹ سؤال چهارم
- ۳۸۰ شرح سؤال چهارم
- ۳۸۰ اصحاب معارف
- ۳۸۳ سؤال پنجم
- ۳۸۶ شرح سؤال پنجم
- ۳۸۶ بررسی نقش دین در رونق گرفتن علم

۳۸۸	مهم‌ترین میراث دینی
۳۹۱	قرآن کریم
۳۹۲	علم حدیث
۳۹۳	علم رجال
۳۹۳	علم درایه
۳۹۴	ادبیات
۳۹۵	علم لغت
۳۹۶	علم صرف
۳۹۷	علم نحو
۳۹۷	علم معانی بیان
۳۹۸	علم بدیع
۳۹۸	علم عروض
۳۹۸	شعر
۳۹۹	تاریخ
۴۰۰	اصول
۴۰۱	فقه
۴۰۱	علم منطق
۴۰۲	علم کلام
۴۰۳	فلسفه
۴۰۴	عرفان
۴۰۵	علم اخلاق
۴۰۶	علوم تجربی
۴۰۷	علم طب
۴۱۲	داروسازی
۴۱۲	گیاه‌شناسی
۴۱۳	علم شیمی
۴۱۵	فیزیک و مکانیک
۴۱۷	علوم ریاضی
۴۱۸	علم نجوم

۴۲۲	طبیعیات
۴۲۳	جغرافیا
۴۲۵	تبصره
۴۲۸	سؤال ششم
۴۳۱	شرح سؤال ششم
۴۳۲	کتاب تکوینی و کتاب تدوینی
۴۳۴	مناط اصلی واجبات و محرمات
۴۳۶	حیوانات حلال گوشت
۴۳۶	حیوانات حرام گوشت
۴۳۸	حرمت شرب خمر
۴۴۵	بیان سرّی از اسرار تکوینی
۴۵۱	بیان سرّی از اسرار تشریحی
۴۵۴	جهش علمی پس از کنکاش بر تراعدادی
۴۶۲	سؤال هفتم
۴۶۳	سؤال هشتم
۴۶۵	نمایه‌ها